

DOI: 10.22559/folklor.193

folklor/edebiyat, cilt:24, sayı:95, 2018/3

Iris Murdoch'un Eserlerinde Modern Yabancılaşma Olgusu

Phenomenon of Modern Alienation in Iris Murdoch

Memet Metin Barlık*

Özet

Sosyal ve kültürel bağlamını 19. yüzyıldan alan modernizm, dönem olarak yirminci yüzyılın ilk yarısında oluşan sanatsal, edebi ve felsefi akımları tanımlamak için kullanılan bir etikettir. Modernizm şekilsel açıdan 'yeni', 'yenilenmeyi' amaçlayan olumlu bir anlam çağırıştır ancak, sosyal yansımalarına bakıldığında, modern toplum bireylerinin medeniyetin oluşturduğu ilkelere güvenmediği, dini değerlerden uzaklaştığı, sonuç olarak, yalnızlaştığı ve kendine ve yaşadığı topluma yabancılaştığı gözlenir. Yirminci yüzyılın İngiliz felsefeci ve yazarlarından Iris Murdoch, modern insanın iletişimsizlik, yalnızlık ve yabancılaşma sorunlarını eserlerinde kaleme alan bir yazardır. Murdoch, eserlerinde yabancılaşmanın sevgisiz, içtensiz, yapay ve kırılğan ilişkilerden kaynaklandığını savunur. Bireylerarası sağlıklı ve uzun süreli ilişkilerin sevmek ve başkalarını içtenlikle dikkate almakla yaşanabileceğini belirtir; hayal, rastlantı, olasılık ve aşkınliğin sevginin oluşmasında etkili ve yardımcı kavramlar olduğunu vurgular. Yazar, bu yardımcı kavramların içtenlikle aktifleştirilmesinin, çağdaş insanın yabancılaşmasının önüne geçebileceğine dikkat

* Dr. Öğr.Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü. drbarlik@gmail.com

çeker. Murdoch, modern toplum bireylerinin ben merkezli iletişimlerle, bir tür ‘modern yabancılaşma’ sorunu yaşadığını ortaya koyar. Bireyler arası ilişkilerde sanatın önemi, sevginin rolü ve kapsadığı kavramların fonksiyonlarını *Under The Net* (1954) (Ağ Altında), *The Nice And The Good* (1968) (Sevimliler ve İyiler), *A Fairly Honorable Defeat* (1970) (Oldukça Onurlu Bir Yenilgi) ve *The Black Prince* (1973) (Kara Prensi) adlı eserlerinde dile getirmektedir. Bu makalede Iris Murdoch’ın yukarıda adı geçen eserlerinde modern insanın kendine ve topluma yabancılaşmasına çözüm olarak sunduğu ahlaki değerler incelenip irdelenmektedir.

Anahtar sözcükler: *Iris Murdoch, ahlak felsefesi, modern yabancılaşma, Under the Net*

Abstract

Taking its social and cultural context from Nineteenth Century, Modernism is a label used for artistic, literary and philosophical movements appeared during the first half of Twentieth Century. Modernist approach tends to prioritize ‘the new’ or ‘making new,’ which recalls a positive meaning. But its social reflections prove that the individuals of Modern society do not rely on the civilizational norms and have lost faith in religious and philosophical principles, and as a result, they are isolated and alienated from themselves and the society. Iris Murdoch is a British writer and philosopher of the Twentieth Century. She discusses the problems of loneliness and alienation of the Modern individual in her works. Her claim is that the problem of miscommunication and alienation stems from the lack of love and attention, and spurious and untrustable relationships. She maintains that healthy and long-term relationships of individuals could be achieved by attention for others, and that imagination, coincidence, contingency and transcendence are the concepts that might help to create love. For Murdoch, the Modern man has a problem of ‘Modern alienation’ because of ego-centric attitude. She discusses the importance of art, the role of love, and the functions of aiding concepts. This article aims to illustrate the reasons of ‘Modern alienation’ in Murdoch’s *Under the Net*, *The Nice and The Good*, *A Fairly Honorable Defeat* and *The Black Prince*.

Keywords: *Iris Murdoch, philosophical ethics, modern alienation, Under the Net*

Giriş

Yabancılaşmanın belirli bir coğrafi bölge, etnik köken veya topluma özgü bir sorun olmadığı açıktır. Modern toplumlarda sıkça rastlanan bu hastalık, insanın kendi doğasından veya yaşadığı çevre ve toplumun “değer yargılarının bireylere olumsuz yansımalarından kaynaklanan güven kaybı ve buna bağlı olarak gelişen, beklenmedik düzeydeki soğuma ve uzaklaşmadır” (Schmitt, 2002: 1). Bu psikolojik rahatsızlığa bireysel olduğu

kadar toplumsal boyutta da rastlanabilir. Yabancılaşmayı “insanın dış dünya ve kendisiyle olan iletişimde yetersiz veya eksik kalması” olarak tanımlayan Amerikalı filozof Neuhouser, söz konusu iletişim eksikliğinin gündelik yaşama yansımalarını şöyle örnekler:

“Her gün yaşanan bir tema. İnsan aniden kendi hayatının ciddi boyutlarda kendinden uzaklaştığının farkına varır. Bu durumu yaşayan biri, bir zamanlar kendisi için anlamı olan kişilere karşı hiçbir şey hissetmez; onu bir zamanlar heyecanlandıran şeylere karşı ilgisizdir ve fedakarlıklarla sarıldığı projelerin kendisi için artık bir kıymeti yoktur. Toplumsal programlamanın onu sürüklediği, yabancı olduğu bir hayatı yaşar. Sosyal bir rol onu rahatsız eden bir tarzda davranmaya zorladığında bile, yaptığı her şeyin başkalarının beklentilerini karşılama amaçlı olduğunun farkına varır. Veya, çaresizce duygusal tepkiler vermek durumunda olduğunu hissettiği anlarda, kendi olmadığının farkına varma ve kendine yabancılaştığını fark etme halidir” (2014:45-117).

İnsanın kişilik gelişimini etkileyen bireysel deneyimler, toplumsal bilinci etkileyen tarihsel ve sosyal olaylar ve kültürel öğretilerin yansımaları yabancılaşmayı etkileyen faktörlerdir. Bu tür bir değişikliğe uğramış toplumda yaşayan birey onu hayata bağlayan değerlerden soğur, uzaklaşır ve yabancılaşır. Edebi geçmişine bakıldığında ise, ‘yabancılaşmanın’ ilk olarak Homeros’un İlyada’sında ve Shakespeare’in eserlerinde örneklenildiği ve sonraki kuşaklarda Melville, Joyce, Woolf, Dostoevsky, Stevenson, Kafka, Beckett, T. S. Eliot ve Hawthorne gibi birçok yazar tarafından tema olarak kullanıldığı görülür (Bloom, 2009: xv). Ancak, Kafka’nın yaşadığı dönemde ‘yabancılaşma’ ifadesi daha çok ‘varoluş korkusu’ anlamında kullanılan bir terimdir. Albert Camus, Kierkegaard, Sartre ve Kafka’nın varoluşçu felsefelerinden esinlenerek yabancılaşmaya yeni bir anlam yüklenir; Camus, yabancılaşma terimini savaş sonrası Nazi istilasının etkisi altında olan, onurunu yitirmiş Fransa’nın içinde bulunduğu konumu tanımlamak için kullanır. (xv)Toplum bireylerinde ahlaki bilinç zayıflığına neden olan ‘modern yabancılaşma,’ Camus’nün tespit ettiği sosyal travmaya benzer bir yansımadır. Modern insanın medeniyet beklentileri, yirminci yüzyılın ilk yarısında yaşanan iki Dünya Savaşının getirdiği yıkımla hüsrana uğrar ve dini dogmalar ile felsefi ilkelerin insan egosunun gücüyle boy ölçüşemediği ispatlanır. Böylece, bireyleri bir arada tutmaya ve ait hissettirmeye aracı olan kurum ve değerler iflas eder ve modern insan, yaşadığı topluma ve kendine yabancılaşır. Davranış bozukluğuna neden olan bu sosyal konum ‘modern yabancılaşma’ olarak tanımlanabilir.

Olaya tersten bakıldığında, yabancılaşma sorununun olmadığı bir toplum, bireylerin karşılıklı ilişkilerde sevgi ve içtenlikle davrandıkları ve kendilerini her yönüyle yaşadıkları topluma ait hissettikleri bir toplumdur. “İnsani ve ahlaki değerleri gerçekten yaşatan bir toplumda yaşamak, bireylere de gerçek hayatı yaşatır ve yapaylıktan ve yabancılaşmaktan uzak tutar” (Bier, 1972: 7-8). İnsanı yabancılaşmaktan koruyan değerler arasında dini, kültürel ve geleneksel değerler sayılabilir; bu değerlere karşı hissedilen güven, insanın kendisi ve yaşadığı toplumla olan iletişim eksikliğini ortadan kaldırır.

Murdoch felsefesi, “Tanrı varlığını, İsa kutsallığını ve sonraki dünya hesaplaşmasını reddeder” ve insanı “yazgısal rotası incelenebilen, ancak tamamen çözülemeyen, geçici, muhtaç ve değişmeye mahkum bir varlık” olarak tanımlar. Ancak, Murdoch’ın ahlak felsefesinde amaç, “Tanrı’nın olmadığı düşünülen bir dünyaya ahlaki değerleri hakim kılmaktır” (Rowe, Horner, 2010: 141). “Erdem ahlakının topluma yeniden kazandırılması” konusunda öncü bir felsefi kimliğe sahip olan Murdoch, insanın “severek ve içtenlikle tercih ettiği ahlaki prensiplerin, dini değerlerin yerini tutabileceğini” ve “hakikate ulaşma konusunda” insana yardımcı olabileceğini savunur (Rowe, 2007: 15). Antonaccio, Iris Murdoch’ın ahlak felsefesinin geleneksel ateist yaklaşımın standart değerlerinden ayrıldığını savunur ve şu açıklamayı yapar:

“Murdoch, Tanrı kavramı ve varlığını inkar etse de, ateist felsefenin geleneksel öğretilerinde bulunan iki önemli olguyu benimsemediği görülmektedir; birincisi, teizmi reddetmenin ahlaki değerlerin reddedilmesi anlamına gelmesi, ikincisi, insanın ahlaki değerleri uygulamanın aracı olduğu reddedilmesi görüşüdür. Bu yaklaşımın tersine Murdoch, ahlak felsefesinde önemli iki ilkeye yer verir; Tanrı, bir sembol olarak yok kabul edilse de, Tanrı’nın temsil ettiği ve insan hayatının mutlak ahlaki değerlerinin kaynağı olan ‘iyi’ kavramının yaşatılması, ikincisi ise, ahlaki arayışın, insanların bir arada var olduğu, merkezi bir değerler bütünü sağlayan bilincin temin etmesi” (2012: 106).

Yalnızlaşmanın, davranış bozukluğu olarak yansması aşamasına gelmeden, ahlaki değerlere bağlı kalınarak rehabilite edilebileceğini savunan yazar, iyinin kaynağı olan sevgiyi ve sevgiyi doğuran kavramların harekete geçmesini sağlayan sanatın işlevselliği üzerinde durur. Murdoch için sanat, seküler ve Hristiyanlık-sonrası dünyada, iyilik adına hareket etmenin etkin bir aracıdır; dolayısıyla “sanat, bilimin, felsefenin ve dinin yerini alarak, sıradan bir insanın bile hakikate ulaşmasını mümkün kılabilir” (Whibley, 1998: i). Her ne kadar görüngü dünya, Tanrı’nın şekilsel varlığının ulaşılabildiği sıradan bir dünya olarak görünse de, hakikati tanıtan bir yerdir; (ii) çünkü şekilsel dünyaya “bakmak, görmek, yoğunlaşmak, zihin ve dikkat disipliniyle takip etmek katıksız ve kutsal bir enerji kaynağıdır” (Burns, 1997: 303).

Eflatun’un felsefesindeki sanat ve sanatçının yanılıcı etkisinin olduğu öğretinin aksine, Murdoch, “şiir ve şaire hak edilen değer verilirse, modern insanı yıkım ve hayal kırıklıklarıyla korkutan dünyaya olumlu etkide bulunabileceğine inanır” (Spender, 1963: 3). Murdoch’a göre, medeniyetin güven yitirdiği, dini değerlerin sorunları çözmede etkisizleştiği ve felsefi normların insanları yönlendirmede zayıf kaldığı “modern dünyada sanat, insanların iyiye ulaşmalarını (Tanrısal olanı yaşamalarını) sağlayan bir araç olabilir” (Mackey, 2000: 222). Çünkü, Murdoch, bireylerarası sağlıklı ve uzun süreli ilişkilerin başkalarını dikkate almakla başlayacağını; “dikkat, hayal, rastlantı, olasılık, aşkınlık ve cinselliğin sevginin doğmasında etkili ve yardımcı kavramlar olduğunu vurgular” (Ford, Boris 419). “İnsanı insan yapan değerlerin merkezinde ahlaki bir bilincin oluşturulması gerektiğini” öngören Murdoch, “bilinçlilik kavramının kaçınılmaz bir şe-

kilde iyiyle doğru orantılı olması gerektiği” görüşünde ısrar eder” (Antonaccio, 2000: 3). Eserlerinde “iyi ve kötünün tabiatı gibi sorulara açıklık getirmeye çalışan” Murdoch (Nicholls, 1999: 1), sanatı medeniyetin yapay değerlerinin çözümsüzlüğüne alternatif bir araç olarak gösterir ve “sanatın yaratıcı özelliğinin, bilimin keşfine, felsefe ve dinin sezgisel özelliklerine katkı sunabileceğini savunur” (Whibley, 1998: 375). İyi kötü çatışması, marjinalleştirilmiş birey veya toplumlar, entelektüel arayışın merkezindeki tema, kuvvetler arası etkileşim, özellikle hoca-öğrenci (usta-çırak) iletişimi Murdoch’ın eserlerinde önelediği sorgulamalardır (Margaret, 2004: 79).

Murdoch’ın eserlerindeki kurgu, olay örgüsü ve karakter kadrosu modern toplum gerçeklerini yansıtmaktadır. Bu çalışma için seçilen eserler, Modern insanın değer kaybına uğrayışını, özgürleşme tutkusu adına insani ve ahlaki değerleri çiğneyişini, egoist hazları tatmin etmek uğruna kendi dışındaki bireylerin öznel dünyalarının uzantısı olarak görülmesini örneklendiren eserlerdir. Makalede adı geçen eserler incelenerek ‘modern yabancılaşma’ diye tanımlanan ahlaki değer yitiminin nedenleri ve Iris Murdoch’ın çözüm olarak sunduğu ‘ahlak felsefesinin’ ilkeleri belirlenip, bireylerarası ilişkilere yansımaları örneklendirilecektir.

Modern yabancılaşma olgusu

Iris Murdoch 1919’da, Dublin’de dünyaya gelir. İngiliz ve İrlanda kökenli aileden olması ona farklı bir kimlik ve yazarlığını besleyen topografik bir bağlam kazandırır. 1983’te Oxford, Somerville Kolejinde *Klasikler*’le öğrenim hayatına başlar. 1930’da Komünist Parti’ye üye olur ve kısa süre sonra bu üyelikten istifa eder, ancak uzun süre sol kanada yakın kalır(Todd, 1984: 15).1942’de ‘The Greats’ alanını birincilikle tamamladıktan sonra, iki yıl süreyle British Treasury’de (Hazine Bakanlığı) çalışır ve 1944’ten sonra Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi’ne katılarak (United Nations Relief and Rehabilitation Administration) Belçika ve Avusturya’da mültecilerle çalışır. Yazarın bu kurumdaki deneyimleri onun *The Flight from the Enchanter* (Büyücüden Kaçış), *The Time of the Angels* (Melekler Zamanı) ve *Nuns and Soldiers* (Rahibeler ve Askerler) adlı eserlerine yansır. (Bove, 1993: 2) Felsefe alanında öğrenimine devam etmek isteyen yazar, 1964’te Amerika’da bir burs kazanır, ancak daha önceki Komünist Parti üyeliğinden dolayı vizesi reddedilir. (1993: 3) Bu nedenle, felsefe öğrenimini Cambridge’de tamamlar ve 1984’te Oxford’a felsefe hocası olarak geri döner.

Fransız mistik Simone Weil, Ludwig Wittgenstein, Jean Paul Sartre, Fyodor Dostoyevski ve Leo Tolstoy gibi isimlerden ilham alan Murdoch, 1950’lerden sonra, roman alanında savaş sonrası dönemin en çok okunan yazarı olur. (Todd, 1984:19) Murdoch, yirmi dört romanı, beş tiyatro oyunu, dört felsefe kitabı, bir öykü ve bir şiir kitabı, felsefe ve estetikle ilgili denemeleri ve William Mathian’ın *The Servants* (Hizmetçiler) adlı opera için yazdığı opera güftesi yayımlanan bir yazardır. (Bove, 1993: 1) Yazar, yazın kariyerine Sartre felsefesini mercek altına aldığı ve eleştirdiği bir eserle başlar, *Sartre, Romantic Rationalist* (1953) (Sartre, Romantik Rasyonalist). Sartre felsefesini, bireyler arası ilişkilerde ‘öznel’ olduğu, “sahip ve köle” mantığının hakim olduğu gerekçesiyle

eleştirir. (Rabinovitz, 1968: 4 -5) Bir ateist felsefeci olarak Murdoch'ın en çok ilgilendiği konu, “Tanrı'nın olmadığı bir dünyada ahlaki değerlerin olabilecek en üst düzeyde yaşanması ve yaşatılmasıdır” (Martin, Rowe, 2010: 16).

Ancak altıncı romanı *Under the Net*'i (1954) (Ağ Altında) yayınlanmaya değer bulan yazar, eserinde, pikaresk yazın geleneği ile öz-yaşamsal nostaljiyi birlikte sunduğu bir anlatı tekniğini kullanır. Jack Donaghue'un olgunlaşma sürecini odak alan olay örgüsü, egoist ve önyargılı değerlendirmelerin ruhsal ve davranışsal gelişimi engelleyişini örneklendirir. Murdoch, 1970'te İrlanda Akademi'sinin, 1975'te Amerikan Beşeri Bilimler ve Sanat Akademi'sinin ve 1977'de eski koleji Somerville'in onursal üyeliğine seçilir. *The Black Prince* (Kara Prens) adlı eseri, 1973'te “James Tait Black Memorial” ödülüne, 1974'te, *The Sacred and the Profane Love Machine* (Kutsal ve Saygısız Aşk Makinesi) adlı eseri “Whitbread Literary Award” ödülüne ve 1978'de *The Sea The Sea* (Deniz Deniz) adlı romanı İngiltere'nin en prestijli ödülü olan “Booker McConnell Prize” ödülüne layık görülür (Todd, 1984: 19).

Renkli karakter kadrosu ve karmaşık olay örgüleriyle kurgulanan eserleri, “duygusal romans tadında okunurken, kimi eserleri ise, okuyucuların aradığı ahlaki öğretiyi veya sanatsal uyanışı ele alır” (Todd, 1984: 20). “Murdoch romanlarının çoğunda, romantik çıkmazlar, intihar, hatta cinayetler vardır ve bunu gerçekleştiren karakterler genellikle egolarının esareti altına girmiş karakterlerdir” (Nicholls, 1999: 1). Örneğin, *The Black Prince* adlı eserinde, Freud öğretisinin örneklendirildiği gözlenir; Bradley Pearson'nın arkadaşının eşiyle ve üniversite öğrencisi kızları Julian ile ilişkisi içgüdüsel ve ahlak dışı bir ilişkidir ve sonunda onu hapse götürür. Robinovitz, Murdoch'ın içgüdüsel egonun bireyler arası iletişimdeki rolü konusunda Freud'a katıldığı ve eleştirdiği görüşü konusunda şunları aktarır:

“Murdoch, Freud'un insan aklı ile ilgili muhteşem keşifler yaptığını ve bu konuda henüz aşılmamış bir bilim adamı olduğunu düşünür. Fakat onun insan için çizdiği profilin karamsar olduğunu savunur; çünkü Freud'a göre, psişe yarı mekaniktir, kontrol edilmesi zordur, fantezilerle meşguldür ve sabit bir bencillik kaynağıdır. Freud'da amaç insanı çalışabilir konuma getirmek iken, ahlak filozoflarının hedefi insanın iyiliğidir. Bu neden, felsefede metafiziğin bilimsel olana tercih edilmesinin gerekçesinin ölçüsüdür” (1968: 30).

***Under The Net* (1954) (Ağ Altında)**

Murdoch'ın ilk eserlerindeki “klostrofobik atmosferi ve bu atmosfer içinde yaşayan karakterlerin izole hayatlarını yansıtan “*Under The Net*” “Murdoch'ın bir yazar olarak tanınmasında önemli bir yeri olan bir romandır” (Spear, 1995: 20). Olay örgüsü kişisel ve toplumsal bağlamda nostaljik bir arayışın öyküsüdür. Eserin adından da anlaşılacağı üzere, bu arayışta, içsel ve dışsal bir ağ, bir engel veya bir baskı öngörüsü hakimdir. Murdoch bu eserinde, karakterlerin deneysel epistemolojiyle elde edilen öğretinin yansımalarını ve II. Dünya Savaşı sonrası İngiltere'deki geleneksel ve varoluşçu ‘ben’

kavramlarını sosyal ve topografik bir yaklaşımla tartışır. Yazarın sanat ve sanatçıya yönelik tutumu Sartre’ın *La Nausea* (1938) adlı eserini andırırken, birçok eserinde olduğu gibi, bu eserde de, Shakespeare’in etkisi görülür. *Under The Net* Tema olarak Hamlet’e benzer; eserin kahramanı Jake, Hamlet gibi trajik bir kahramandır ve Jake’in bencilliği, tutkuları ve önyargıları onu önemli hatalar yapmaya sürükler (Todd, 1984: 27-29).

Jake daha önce birlikte yaşadığı kız arkadaşı Ann Quentin’i ararken, nostalji dünyasının önemli birer parçası olan eski arkadaşlarıyla karşılaşır. Kendi içsel arayışıyla birlikte gelişen olaylar, arkadaşlarının kendisiyle olan ilişkilerindeki samimiyet, içtenlik ve sadakatlerini sınamasını sağlar. Döneminin en iyi satan eserlerin yaratıcısı Fransız yazar Jean-Pierre Breteuil’in yapıtlarının çevirisini yaparak geçinen Jake Donaghue, Paris’ten Londra’ya döner, arkadaşı Finn ile birlikte evinde kaldıkları sanatçı ve aktör Ann Quentin’in oturduğu evden ayrıldığını ve bir tiyatrodaki çalıştığını öğrenir. Jake, birçok yönden gereksinim duyduğu Ann’i bulmaya çalışırken, Ann’in kız kardeşi Sadie ve Jake’in entelektüel ‘alter egosu’ konumunda tanıdığımız Hugo Belfounder ile yeniden karşılaşır. Hugo, aynı zamanda Jake’in yazarlık ve karşı cins arkadaşlık ilişkilerinde rakip olarak gördüğü bir karakterdir. Uzun süre Anna ile aynı evi paylaşmasına karşın, onun kendine ait bir dünyası olan ayrı bir birey olduğunu kabullenmez ve Anna’i kendi dünyasının bir parçası olarak görür. Yaşadığı dünyanın merkezinde olduğu bu anlayışın giderek yok olmasını sağlayan unsur sevgidir. Jake, gün geçtikçe arkadaşı için birtakım sorumluluklar üstlenmesi gerektiğini düşünür ve sevginin başkalarını önemsemekle başlayacağını anlamaya başlar. Bireyin salt kendine yönelik duyuları algılayışını, iletişimi engelleyen en önemli etkenler arasında olduğunu kabul eden Murdoch, “... Kişinin kendini geliştirmesi ve özgürlüğü yakalayabilmesi onun sevebilme yetisine bağlıdır” der ve “... Bencillik ve sevmenin birbirinin karşısı kavramlar olduğunu” vurgular (Murdoch, 1954: 20-39).

Romanın pikaresk çizgisi bir arayışla başlar ve olay örgüsündeki konular bu arayışın etrafında şekillenir. Don Quixote gibi, Jake bir şövalye, arkadaşı Finn de Sanço Panza rolünü oynar. Finn, Panza gibi dürüst ve sadıktır. Ancak Jake, onu kendi dünyasının bir parçası olarak görür ve onun kendine ait bir dünyası olduğunu düşünmez. Birçok romanında, esas kahramanın gelişim sürecini tamamlaması için yardımcı kahramanlara rol veren Murdoch, *Under The Net*’te de kurban olarak Finn’i görevlendirir. *The Sacred And Profane Love Machine*’de Luka, *A World Child*’da Clifford ve *The Black Prince*’de, Francis bencilliğin, benmerkezciliğin neden olduğu çıkmazları yaşayan ve yardımcı karakterlere ihtiyacı olan kahramanlardır. Öyle görülüyor ki Murdoch, başkahramanın belirli bir olgunluk düzeyine erişmesi ve yanılısamarından kurtulabilmesi için, bilinçli olarak, bazı karakterleri ikinci plana atar.

Jake, “hem bir kaçış, hem de bir arayışın karışımını içeren bir olay örgüsünün kahramanıdır” (Baldanza, 1974: 33). Bu arayış, bireylerin kendilerinden, arkadaş çevrelerinden ve toplumdan kaçışı ve yeniden başkalarını dikkate alarak ve severek geriye döndükleri serüvene dönüşen bir arayıştır. Jake’in yaşadığı fiziksel ve içsel arayış boyunca çekilen acılar, fark edilen yanılıgılar, katlanılan zorluklar, kahramanın olgunluk sürecini

tamamlamasına yardımcı öğelerdir. Bu arınma sürecinde amaç, gerçek sanatı ve sevgiyi yakalamak, yanılığ ve önyargılardan olabildiğince kurtulmaktır. Murdoch terminolojisinde sanat arayışı sevmekle başlar, “çünkü sanat, sevgiyle yaşamak ve sevgiyle yaratmaktır” (Conradi, 1989:7).

Under The Net sanatçı ve filozof karakterlerin, olması gerekenle ego-güdümlü tercihlerin nedenlerini ve olası sonuçlarının tartıştığı bir romandır; çünkü, Jake ve Hugo “... Sanat ile gerçek arasındaki farklı boyutları tartışmayı sürdürürken” (Conradi, 1989: 38) “... Ermiş ile sanatçı, suskun ile konuşkan, yaşamını bilinçli düzenleyen ile bilinçsizce yaşayan, kısaca bir filozof ile bir öğrenci arasındaki söz düellolarıyla anlatım tarzına farklı bir soluk getirirler” (Bradbury, 1973: 810). Jake, olaylara hep kendi bakış açısıyla ve belirli kalıplarla bakar, bu nedenle değer yargıları önyargılardan ibarettir ve her şeyin ekseni kendisidir. Kendisi dışındaki insanlar, ona yararlı oluşları ve çıkar sağladıkları ölçüde önemlidirler.

Murdoch’ın Jake’i birtakım zorluklar ve sıkıntılarla karşı karşıya bırakarak, onun önyargılarını ve yanılıklarını sonradan fark etmesini ve etrafındaki insanları yeniden keşfetmesini sağlamasındaki amacı, sevgisizliğin insanın yaşamını ne denli etkilediğini, yalnızlaştırıp yabancılaştırdığını öğrenmesini sağlamasıdır. Çünkü sevgi, iletişim kurmanın yegane yoludur ve yazarın amacı bunun kahramanlar tarafından hissedilmesini sağlamaktır. Jake’i iletişim kurmaya götüren en kolay ve sağlıklı bağdır sevgi ve bu çaba ona yükümlülük ve özveriyle hareket etmesini gerektiren bir süreç yaşatır. Böylece, başkalarının özgürlüğünü kısıtlayarak kendi özgürlüğünü ön plana almanın, çıkarıcı düşünmenin ve karşılık beklemenin, iletişimin yolunu tıkayan engeller olduğunu anlar. İnsanlara, çıkarları doğrultusunda yaklaşan ya da uzaklaşan Jake’in bu davranışı ona her zaman kaybettirir.

Under The Net’in önemli karakterlerinden biri olan Hugo, filozof kişiliğiyle, yazarın sözcüsü ve olayları çözüme götüren bir isimdir. *The Nice And The Good*’da Willy, *A Fairly Honorable Defeat*’te Julius, *The black Prince*’ de Francis benzer rol üstlenen karakterlerdir. Jake’in kişiliğinin gelişiminde Hugo’nun payı büyüktür. Hugo, Jake’in “... içinde yaşadığı ve yanlış algıladığı dünyanın gerçekte neye benzediğini ve diğer karakterlerle olan ilişkilerinin gerçek yönünü görmesini sağlarken,” “... gerçekte nasıl olması gerektiğini” anlatmış olur” (Conradi, 1989: 41-43). Hilda D. Spear, Jake’in ben merkezli olgunlaşma sürecini şöyle yorumlar:

“Başlangıçta, Jack’in dünyayı kendi beklentileri ve ümitleriyle algılayışına tanık oluruz; bu konumda onu, diğer insanların hayatlarını yalnızca kendi yaşamına yansdıkları şekliyle algılayan bir Sartre kahramanı gibi değerlendirebiliriz. Ancak Jack bu tutumuna karşılık olarak kendi kararsızlığının cezasını çeker; Madge’nin evinde yaşamış ancak ona göz kulak olmamıştır, Finn’i kendi evreninin bir parçası olarak görür. Madge onu evden kovduğunda nereye gideceğine karar veremez. Sonunda onun kendi olmadığı, bencil ve tekbenci bir kişiliğe sahip olduğu anlaşılır; etrafındaki insanların rollerini kendisi belirler ve bunu kendi inandığı değerlerle oluşturur. Hugo ile hastane odasında gerçekte yüz yüze gelinceye dek, kendisinin oluşturduğu fantezi bir dünyada yaşar ve gerçeği öğrenmesi dramın sonu olur” (1995: 33).

Sevgisizlikten kaynaklandığı açıkça görülen iki yönlü bir yabancılaşma egemendir romanda; birincisi, karakterlerin diğer insanlarla olan iletişimsizliklerinden kaynaklanan yabancılaşmadır, diğeri ise, sanatçının doğaya ve kendine yabancılaşmasıdır. Her ikisini de inşa edecek dikkat ve sevgiden yoksun olan Jake'in bu konuda başarısız olması doğaldır. Jake'in 'özne-nesne' anlayışı onu yalnızlığa, çıkmazlara ve sıkıntılara götürür. O bir sanatçı olarak başarılı değildir, çünkü insanlara sevgi ve anlayışla değil, çıkar ve bencillik esasına dayalı olarak yaklaşır ve bu insanları ancak kaybettikten sonra değerini anlar. Örneğin, Finn'in ayrı bir birey, kendi dünyası olan bir özne olduğunu, ondan ayrıldıktan sonra anlar. Magdalen ile arkadaşlıkları süresince gördüğü yakınlık ve fedakarlığa rağmen, ondan ayrılmayı "... bir yükten kurtulmak" olarak yorumlar" (Murdoch, 1954: 12). Gerçekte Jake, yalnızlıktan nefret eder ancak bencilliği ve kişilere nesnel yaklaşımı, onlarla yakınlık kurmasını engeller. Arkadaş ilişkilerinde ben-merkezli tutumun yanlış olduğunu, başkalarının da sevilmesi gerektiğini anlayan Jake, olgunlaşma sürecinin sonunda, başlangıçta benimsediği yaşam felsefesini tümüyle reddeder konuma gelir ve ancak başkaları önemsenince yaşamın anlamlı olduğunu, kendi varlığının da bu tür bir sevgiyle anlam kazandığının farkına varır.

The Nice And The Good (Sevimliler ve İyiler)

The Nice And The Good (1968) Murdoch'ın konu seçimi, atmosfer ve olayları değerlendirilmesi açısından diğer eserlerinden bir kopuşun hissedildiği, sembol ve mitolojik karakter yoğunluğunun azaldığı, düşünce farklılıklarına karakterlerin yanıtlarıyla yaklaşılan sıra dışı bir anlatım tarzının baskın olduğu bir romandır. Shakespeare komedilerinde rastladığımız kraliyet evlerini andıran Trescombe Malikane'sinin sahipleri Octavian ve Kate Gray, Octavian'ın gündelik işlerine bakan kardeşi Theo, üniversiteden Kate'in arkadaşı, eşinden ayrılmış Mary Clother, son günlerde ev halkına katılmış dul bayan Paula Biranne; ve genç kuşağı temsil eden, her ikisi de ergenlik dönemlerine henüz girmiş, Gray'lerin kızı Barbara ve Mary'nin oğlu Pierce, dokuz yaşındaki Bir anne ikizleri, Edward ve Henrietta, evin bakıcısı Casie, evin yakınında bir kulübede yaşayan, yüksek öğrenim görmüş ancak mülteci sıfatıyla yaşayan Willy Kost ve bu aileyi son günlerde ziyarete gelen Octavian'ın meslektaşı ve arkadaşı John Ducane eserin karakter kadrosunu oluşturur. Ducane, Octavian'ın isteği üzerine, olası bir skandalı engellemek amacıyla, Beyaz Saray'ın alt tabaka üyelerinden Joseph Radeechy cinayetini araştırmak üzere Londra'ya davet edilir. Eserin olay örgüsü, Ducane'in Londra'daki cinayeti araştırması ve Trescombe House'daki insanlarla ilişkileri etrafında şekillenir.

Bu eserinde Murdoch, sevgiyi ve kapsadığı farklı kavramları tanımlarken, bire-bir yada toplumsal paylaşımlarda, temelde karşıt eylemler gerektiren, 'yükümlülük' ve 'özgürlük' kavramlarının olumlu ve olumsuz sonuçlarını; güç ve bilgiçliğin, insanlara önyargıyla yaklaşmanın yanılğılarla dolu bir geri dönüş süreci yaşatacağını hatırlatır. Ducane, Octavian'ın daveti üzere Londra'ya gelmeden önce kız arkadaşı Jessica ile son derece sağlıklı bir beraberlik yaşamaktadır. Ancak, Londra'ya bir cinayeti araştırmak üzere gelmesi ve arkadaşı Octavian'ın eşi Kate ile tanışması, Jessica ile ilişkilerine göl-

ge düşürür. Jessica Octavian'ı 'saf ve samimi' bir sevgiyle sevmesine rağmen Ducane, "... ondan ayrılması gerektiğini ve bunun bir kurtuluş olacağını" düşünür" (Murdoch, 1968: 25). Çünkü Ducane, yükümlülük ve bağımlılıktan kaçış arayışında özgür kalarak, günübürlük, yararcı bir sevgi arar. Kendisi için istediği sözde olumlu nedenlerin yanında, karşı tarafın sahip olduğu birtakım olumsuzlukları da dikkate alır; örneğin, Ducane'e göre Jessica, gergin ve kararsız bir duygu dünyasına sahiptir, inancı bu ilişkinin uzun sürmesine engeldir ayrıca, Jessica, Ducane'nin bir başkasının sevgilisi olmasını kabul edecek düzeyde hoşgörüyü sahip değildir. Bu tür sorunları eski arkadaşından ayrılmaya neden olarak gösteren Ducane, mantıken kendini suçlu hisseder, ancak Jessica'nın "... uzun süren bir tanıma sürecinden sonra, keşfedilecek başka bir yönünün kalmadığını, böylesine yavanlaşan bir ilişkide hiç başlanmamasının daha doğru olacağını düşünür" (26). Oysa arkadaşının eşi Kate ile olan ilişkisi ona daha az yükümlülük getirir, çünkü her iki tarafın birbirlerinden herhangi bir beklentileri yoktur. Ducane, temelinde özveri ve yükümlülükten söz edilemeyen, 'yararcılık ve bencillik' üzerine kurulan bir ilişkide, sevgi ve ilgiyi elde edebileceği yanılgısı içindedir. Öte yandan, Jessica, halen başladığı noktadadır ve Ducane'in de kendisi gibi saf ve masum bir sevgiyle bağlı olduğunu düşünerek, "...gerçek sevginin böylesine az olduğu bir dünyada, bu ilişkinin bitirilmemesi gerektiğini" düşünür" (26-27).

Bir yandan, Jessica'dan ayrılıp daha özgür olabileceğini düşündüğü Kate ile olan arkadaşlığı yeğlemek, bir yandan da "... bir sevgiyi yok etmenin cinayet anlamına geldiğini" onaylamak gibi çelişkili duygular içinde olan Ducane, Jessica'dan ayrılmasında amacının "... onu özgür bırakmak olduğunu, böylece kendisinin de özgür olabileceğini" söyler (28-29). Gerçekte bu ilişkiyi bitiren başlıca neden, Ducane'nin Kate'e aşık olduğunu sanması ve "... Kate'in onu davranış ve hareketlerinde tümüyle özgür bırakmasıdır. Tek taraflı özgürlük anlayışının, onu mutlu edeceğini sanan Ducane, Kate ile ilişkisinde, birtakım ihtiyaçlarını da giderebildiğini belirtir; örneğin, "... dinlenmesi gereken bir eve, bir aileye ihtiyacı vardır" (29). Kate, kocasını seven bir eştir ve Ducane'e karşı sevgisinde de son derece cömert davranır" ve bu gerçek Ducane'i çeken başlıca öğelerdendir. Özgür olmak bahanesiyle Jessica'dan kurtulmanın gerekli olduğunu düşünen Ducane, "... kendini birilerine adamak, birilerine bağlanmak ihtiyacı olduğundan" söz eder. Aslında Ducane'in asıl özlemini çektiği şey bir aile ortamıdır ve Kate aracılığıyla böyle bir bağ kurmayı, onun ailesinde belirli bir yer edinmeyi dener" (29-30).

Bu eserde, Ducane'nin yaptığı gibi, bencillikle sevginin kolaylıkla karıştırılabileceğine tanık oluruz. Ducane, yükümlülükten kaçır, ancak sevgide karşılık beklemez "... masum ve saf bir sevgiyle sevmek" olarak tanımladığı sevginin, evli, eşini seven Kate tarafından da onaylandığını düşünür. Çünkü sonuçta her iki tarafın da birbirinden herhangi bir beklentisi olmayacaktır. Arkadaşı tarafından 'saf ve masum bir sevgiyle' sevildiği bir ilişkiyi bitirip, daha az yükümlü olacağı ve karşılık beklemediği yeni bir sevgi yaratma peşinde olan Ducane, Kate'in eşini aldatışını göz ardı eder ve böylesi bir arkadaşlıkta, 'bağlılık ve dürüstlük' gibi kavramların yeri olmadığını, aksi olursa, Kate ile ilişkilerinin sürmesinin olası olamayacağını onaylar. Çünkü ilişkinin başından itiba-

ren, taraflardan biri ihanete uğrayacaktır. Ancak Ducane, Kate ile aralarındaki sevginin nedenini belirlerken, "... bilemiyorum sevgili Kate, ben yalnız bir insanım ve sen cömert bir kadınsın, ikimiz de aklı başında insanlarız, öyleyse her şey çok güzel, önemli olan insanları sevmektir, değil mi? Gerçekten de başka bir şeyin önemli olmadığını düşünüyorum" der (50).

"Ducane'nin yanılsamalarını umursamadan, adeta bir rüya aleminde yaşayan" Kate, (102) sevginin kapsadığı en önemli anlamlardan biri olan 'sadakatin' bir ilişkinin yaşatılmasında büyük rolü olduğunu göz ardı eder. Ducane ve Jessica, Kate ve Octavian çiftlerinin sürekli görüştükları bir aile olan Paula ve Eric'in evliliklerinin, 'sadakatsizlik' ve 'yalanlardan' dolayı sona erdiğine tanık olurlar. Eric, Paula ile olan evliliklerinde iletişimin tümüyle kopmaması için mektuplar yazar ancak, Paula onu bir daha asla sevmeyeceğini düşünür. Çünkü Eric ile tanışmaları ve arkadaşlıklarını evlilikle sonlandırmalarında en önemli etken, "... Eric'te birtakım şeytani güçlerin varlığına inanması ve ondan korkmasıdır" (40-43) ve gün geçtikçe, korku ya da çekince ortadan kalkar ve arkadaşlıkları sona erer. Bu nedenle Paula, korkuyla oluşan bir ilişkiyi bir daha asla yaşamak istemez. Eserdeki aile ve bireyler arası ilişkilerde 'özel' bir yaklaşımın ön plana çıktığı görülür; bireyler arası iletişim bağlarının sağlamaştırılması ve yaşatılmasında özveri, yükümlülük, dikkat, bağlılık ve açık sözlülük sevginin oluşmasını sağlayan yardımcı kavramlar olarak örneklendirilirler.

Romanın karakter kadrosunu oluşturan insanlardan farklı bir bakış açısına sahip olan Willy, tek başına bir kulübede yaşar ve çevresindeki insanlarla iletişim kurmakta zorlanır. Yaşadığı topluma yabancılaşan Willy'nin "suskun tavrı, çevresindeki insanların, onun bu yüzden intihar edebileceğini düşünmelerine neden olur" (48). Willy'nin geçmişte yaşadığı olumsuz savaş hatıralarını içinde saklı tutması, içine kapanıklığının nedeni olarak görülür, ancak Willy, zaman zaman görüştüğü Mary'ye bulunduğu itirafta, bu suskunluğunun çocukluk aşkıdan kaynaklandığını söyler.

'Açık sözlülük,' sevginin doğması ve iletişimin sağlanmasında önemli bir unsur olarak gösterilir; örneğin, Kate eşi Octavian'a, "... sevgili Octavian, bizim her şeyi birbirimize açık açık söylememiz ne kadar güzel bir olay" der (65). Geçici bir duygusal yanılsama, sahte ve yararlı yaklaşımıyla Jessica ve Kate'i aldatan Ducane, hatanın giderilmesi için harekete geçer ancak sonuçta, "... kendi onurunun zedeleneceğini ve onarımı olası olmayan bir yara alacağını düşünür" (189). Kate ve Jessica ile olan ilişkisinde, kabul edemeyeceği en önemli suçlamanın 'yalancılık' olduğunu vurgulayan Ducane, Willy ve Mary arasında yaşanan masum sevgiye imrendiğini itiraf eder; "... ona imreniyorum, masum olarak seviyor ve masum olarak seviliyor ve bu onun yapabileceği en basit eylemdir" der (192). Sevginin oluşma nedenini her zaman karşı cinsle olan duygu alışverişine bağlamanın yanlış olduğunu ima eden Murdoch, mutluluğun kaynağının kişiden kişiye değişen göreceli bir şey olduğunun altını çizer. Örneğin, Mary, Jessica'nın ailesinde yaşayan insanların kendisine mutluluk verdiğini, "... birbirini seven insanların arasında yaşadığı için kendini şanslı hissettiğini, bunun bir kadının yaşamını doldurmaya yettiğini" düşünür (102).

İlişkilerin sağlıklı yürütmesinde ve gerçek sevgiyi elde etmede ‘öz eleştirinin’ önemini vurgulayan Murdoch, bunu karakterlerin birbirleriyle olan ilişkileriyle örneklendirir: Örneğin Ducane, gün geçtikçe duygularının değiştiğini düşünür ve zaman zaman öz eleştiri yaparak gerçeği araştırır; “... gerçekte Kate’e aşık olmadığını, yaşadığı şeyin orta yaşın getirdiği bir ruh hali olduğunu” düşünür. Jessica’ya olan bağlılığının diğer insanlarla olan iletişimini kısıtladığına karar verir. Kate ile olan arkadaşlığında ise, böyle bir kısıtlamanın söz konusu olmadığına inanan Ducane, yükümlülük ve bağlılığın çevremizdeki insanlarla olan diyalogu olumsuz etkilediği sonucuna varır (104).

Murdoch, başkalarının birbirlerini sevdiklerine tanık olmanın her zaman mutluluk getiremeyeceğini, insanın ait olduğunu hissettiği bir sevgiye ihtiyaç duyabileceğini vurgular: Örneğin, yaşadığı evdeki insanların, birbirlerini sevmeleriyle kendisinin de mutlu olduğunu söyleyen Mary, zamanla, evdeki insanların kendisine karşı ilgisizliğinden yakınır ve “... zaman zaman kendimi evde tutsak edilmiş hissediyorum, herkes bir şeylere sahipken benim kendime ait bir şeyim yok.” der. Mary, kendisi dışındaki insanları dikkate alır, onların birbirlerini sevmeleriyle mutludur ancak, kendisiyle bağı olan birine ihtiyacı vardır, “... benim arzularım büyük, isteklerim de, ... benim istediğim sevgidir, sevginin ihtişamı ve farklılığıdır, ... buna şu an gereksinim duyuyorum, kendime ait birileri olsun istiyorum” der. (109). Onun çabası, aşık olduğunu sandığı Willy’yi, içinde bulunduğu bunalımdan kurtarmak ve ona aşkını ilan etmektir, çünkü Mary, “seven bir insanın olağanüstü güçlere sahip olabileceğine inanır” (110) Hedef başkalarını mutlu etmek olunca, birtakım manevi güçlerin harekete geçtiğine inanan Mary, neye mal olursa olsun Willy’yi ikna etme ve onu kronikleşen iletişimsizlik sorunundan kurtarma çabasıdır. ‘Özgür ve masum sevgi’ (free innocent love) kavramını bu eserinde sıkça dile getiren Murdoch, karşılık beklemeden sevmeyi, yarıcı ve bencilce sevmenin karşısına koyar; örneğin, Ducane’in Jessica’yı sevmesi ve Mary’nin Willy’ye karşı hisleri, ‘özgür bir sevgidir.’ Öte yandan, Kate, Ducane ile arasındaki dostluğu şu ifadelerle değerlendirir “... John’un her şeyi olduğu gibi kabul etmesi ve hiçbir şeyin onu rahatsız etmemesi ne güzel, ... sevgi ne harika bir şey, dünyanın en mükemmel duygusu, ... ve ben bir engel çıkmadan, korkmadan, özgürce sevebiliyorum” der (126).

Willy, hayata ve bireyler arası ilişkilere farklı bakış açısı ve yaşam tarzıyla diğer karakterlerden ayrılır ve iletişim sorunlarının çözümü için “... sanat ve sevgiyle yaşamayı” önerir (113). Willy’ye göre, sevgiyle yaşamak ve “... yapması gerekeni yapmak demek, insanların hissettiklerini çekinmeden karşıdaki kişiye anlatmakla mümkündür” (130). Kendi başına sürdürdüğü izole yaşam tarzının ve içine kapanıklığın, çevresindeki insanlar tarafından yanlış ve olumsuz önyargılarla değerlendirildiğine inanan Willy, gerçekte, sevgi konusunda içtenlikle ve tutarlı davranan karakterdir. Willy’ye göre, Ducane, Kate ve Octavian “... seks manyaklarıdır ve bunun farkında bile değildirlir” (131). Kıskançlığı sevgiye zarar veren kavramlardan kabul eden Willy, “... diğer kötü tutkular gibi kıskançlığın da insanlarda var olmasının doğal olduğu görüşündedir. Willy, “...kıskançlık insan ruhunun derinliklerine gider ve onu orada hapseder, bu duyguya mutlaka engel olunmalı” der. (198) Willy’ye göre, “sevginin yaşayan diğer varlıklar gibi ölmeleri

doğaldır; mutluluğu yakalamanın tek yolu, birtakım beklentilerin peşinde olmaksızın, kendini şans ve rastlantı akışına bırakarak değişikliği tatmaktır” (317). Willy bu görüşüyle ‘sevgi’ kavramına barışmak, bağışlamak, hoşgörülü davranmak, güç kullanmamak gibi olgular yükler.

Murdoch, korkunun, acımanın, şefkatin ve cinselliğin gerçek sevgide yeri olmadığını vurgularken, başkalarını önemsemekle başlayan sevginin bağlılık, saf ve masum bir birliktelikle sürebileceğini, modern toplumun getirisi olan kötülüklerden, yalnızlıktan, iletişimsizliğin doğurduğu yabancılaşmaktan kurtulmanın yolunun ‘saf ve masum’ bir sevgiyle sevmek olduğunu belirtir. Sadakati bireyler arası ilişkilerde kaçınılmaz bir öğe olarak değerlendiren yazar, fedakarlığı, bağışlayıcı olmayı, hoşgörüyü, aldatmamayı, insanları önemsemeyi, başkalarını dikkate almayı, hayal etmeyi ve her insanın kendine özgü bir dünyası olan bir özne olduğunu kabul etmeyi, sevginin kapsadığı ve çağdaş toplumların sorunlarına çözüm getiren kavramlar olduğunu ortaya koyar.

A Fairly Honorable Defeat (Oldukça Onurlu Bir Yenilgi) 1970

Richard Todd, bu eserin “olayların sıralanışı ve sahnense anlatım tekniği açısından Shakespeare’in *A Midsummer Night’s Dream* adlı komedisini, konu seçimi bakımından ise, yine Shakespeare’in *Much Udo About Nothing* adlı eserini andırdığını” iddia eder. (Todd, 1979: 69) Çünkü, Murdoch bu eserinde, sanat ve etik değerlerin yansıtılmasında trajik öğelerden çok, komik öğeler kullanmayı yeğler ve eğlendirici anlatı tarzıyla okuyucularının dikkatini çekmeyi başarır. ‘İyinin zaferi’ olabilecek en otantik tarzda bu eserde örneklendirilir. Büyücü karakteri temsil eden Julius King, “... temizlik ve düzene olan tutkusuyla” bilinir, (Murdoch, 1970: 69) ve *Under The Net*’in Hugo’su gibi dikkatli ve planlı bir kişilik sergiler. Tallis iyiliği sembolize eden bir kahraman olarak, tıpkı *The Nice And The Good* eserindeki Ducane gibi, Julius King’in kötülüğüyle mücadele etmek zorundadır, ancak sonuç Ducane’in başarısı gibi olumlu değildir. Bu eserde zafer kötülüğüdür.

Hoşgörünün ve kuralcılığın sınırlarının tartışıldığı, sanatçı ve azizin yaşama bakış açılarının masaya yatırıldığı, cinsellik, eşcinsellik, arkadaşlık ve evlilik ilişkilerinin mercek altına alındığı bu eserde, ‘olasılık ve rastlantı’ yaşamın akışını yönlendiren başlıca etkenlerdir. Örneğin, Julius King’in Hilda ile bir partide tanışması ve bu tanışmanın evlilikle sonuçlanması bütünüyle bir rastlantıdır. Murdoch, sevginin, evlilikte, arkadaşlık ve dostlukta, başarının ve barışın elde edilmesinde ve bireyler arası iletişimin sağlanmasında önemli rolü olduğunu bu eserinde de vurgular. İyi örnekler irdelenerek, olumlu sonuçların elde edilişi sorgulanır; örneğin, Morgan ve Rupert’in sarsılmaz görülen birlikteliklerinin nedenleri araştırılır. Ancak, sarsılmaz olarak nitelenen bu çiftin ilişkileri dışarıdan görüldüğü gibi değildir. Birliktelikleri sevgi ve güvenden çok, toplum baskısı ve geleneksel çekincelerin oluşturduğu baskıyla ayakta kalır.

Aile, toplumun dikkatinin üzerinde olduğu, çocukların varlığıyla güçlenip ayakta kalan ve anlaşmazlıklara rağmen devam etmesi gereken bir kurumdur. Evliliklerinin uzun sürmesini Rupert, “... iki insanın birbiriyle uyumlu yaşamasına,” Morgan ise “...

uyumdan çok, toplumun değer yargılarının dikkate alınmasına ve dışarıdan gelen baskıya” bağlar (23) Rupert, karşı-cinsel bir evliliği, eşcinsel beraberliklerle karşılaştırırken “... eşcinsel beraberlikler tuhaf ve istikrarsızdır, çünkü karşı cinsel evlilikler sosyal nitelikli baskılara daha çok maruz kalır” der ve karşı cinsel evliliklerin istikrarında çocukların önemli rolü olduğunu “... eğer çocuk doğurmak ve evlilik kurumu olmasaydı bizler de aynı ölçüde istikrarsız olurduk” sözleriyle onaylar (28). Çağdaş toplumlarda, baskı, çekince ve geleneksel yaşam normlarının hala aşılamadığına değinen Rupert, bu değerlere rağmen “... sev ve içinden geldiği gibi davran” anlayışıyla oluşan dostluklardan söz edebileceğini” düşünür (64). Uzun süre, geleneksel çekinceler ve toplumsal baskıların güdümüyle ayakta kalan evliliği sarsılan Rupert, “... son sözü yine sevginin söylemesi gerektiğini” itiraf eder. Geçmişte yaşanan deneyimlerini “... insanın birbirini çaresizce, boş bir ümit ve boş bir inançla sevmek zorunda kalması” olarak değerlendirir. Sevginin “... ümit ve inanç olduğu zaman kişisel olmaktan çıktığını” böylece, geçici duygulardan kaynaklanan yapay çekiciliğini ve teskin ediciliğini yitirdiğini” hatırlatır ve sevgiyi “... bütün erdemlerin en son ve en gizli adı” olarak değerlendirir (82). Geleneksel değerlerin ördüğü duvarlar arasında, dış dünyaya kapalı yaşayan Rupert, yeni kuracağı bir birliktelik yada evliliğin temelinde mutlaka sevginin olması gerektiğine inanır. Ancak salt sevginin yetersiz kalabileceğini, insanın yüreğiyle birlikte aklını da kullanması gerektiğini ifade eder (83).

Karşılık beklemeden, sadakatle sevmenin gerekliliğini savunan Murdoch, cinsel yararcılıkla kalıcı bir dostluk ya da ilişkinin söz konusu olamayacağını, böyle bir yaklaşımın bir yanılgı olduğunu, çünkü cinselliğin yemek, içmek ve eğlenmek gibi içgüdüsel bir gereksinim olduğunu savunur. Sevgi ve mutluluğu birer mit olarak değerlendiren, romanın başlıca karakterlerinden Leonard Browne, “... sevgi ile mutluluk arasında bir ilişki aramanın yanlış olduğu” görüşündedir. Öte yandan, yaşamı mutsuzluklar, yıkımlar ve problemlerle dolu olan Leonard’ın, sevgi ve mutluluğun gerçekte var olmadıklarını düşünmesinin nedeni “... annesini, babasını, eşini ve işini sevmemesidir” (197).

Murdoch bu eserinde arkadaşlıkların, dostlukların ya da evliliklerin sürdürülmesinde, sınıflandırılmayan bir sevgiye gereksinim duyulduğunu savunur ve “... yaşamın beklentisinin dostluklar kurmak olduğunu” vurgular (360). Başka bir insanı koruma altına almanın, bireysel ilişkilerde yanılmalara neden olabileceği görüşünü dile getiren yazar, çağdaş toplumlarda sıkça rastlanan yabancılaşmanın, yapay değerlerle oluşmuş ilişkiler ve yanılmalara dolu beraberliklerin, ‘saf ve masum sevginin’ yoksunluğundan kaynaklandığı görüşünde ısrar eder (229). Bireysel ilişkiler, arkadaşlıklar yada evliliklerde birtakım günübürlük yada anlık sorunların, anlaşmazlıkların olması doğal karşılanır ancak, sevgisizlikten kaynaklanan sorunların, iletişimsizlik ve yabancılaşma ile sonlanacağı öngörülür. Murdoch bu yaklaşımıyla, Modern toplum bireylerinin yalnızca yaşadıkları topluma ve kendilerine değil aynı zamanda sevgi olgusunun kendisine de yabancılaştıklarının altını çizer. Yazar, sevgide özgür olmak kavramını ahlak felsefesinin sloganı olarak sunmaktan yanadır; baskı, korku, toplumsal ya da dinsel klişelerden ve kişisel sınırlamalardan uzak, saf ve sınıfsız bir sevgiyle sevmeyi önerir. Ancak, özgürce

sevmenin kimi zaman toplumun etik kurallarını hiçe sayar konuma gelebileceği konusunda uyarır; örneğin, eşi Hilda'dan ayrılma noktasına gelen Rupert, baldızı Morgan ile bir ilişki yaşar ve Morgan Julius'tan bir çocuk beklemektedir. Özgürce sevmek veya sevgide özgürlük sınırlarının ahlaki normlar aştığına tanık olunan bu durumu Rupert olgunlukla karşılar (225).

Murdoch, sevginin tanımını hissel boyutuyla, diğer bir deyişle, tek yönlü bir bakış açısıyla sınırlamaz. Karakterler aracılığıyla farklı görüş ve anlayışları aktararak, değerlendirmeyi okuyucunun kendisine bırakır: Örneğin, “sevgi ve mutluluk diye bir şeyin olmadığını, bu kavramların, alkol ve felsefe gibi, gerçek yaşamdan kaçmaya yardımcı araçlar olduğunu, bütün insanların içgüdülerinin kuklası olduğunu, gerçekte var olan tek şeyin ‘güç’ olduğunu” savunan karakterler de vardır (269). Gerçek sevginin doğmasını kısıtlayan engeller tartışıldığında, karakterden karaktere değişen farklı yaklaşımlar öngörülür; örneğin, Julius, “... asıl sorunun insanların yaradılışından kaynaklandığını, çünkü insanların kararsız, belirsiz ve boş hayallerle yaşayan varlıklar” olduğunu düşünür. Julius'a göre insanları yönlendiren “... kişisel gereksinimlerdir, insanlar gereksinimleri doğrultusunda bir araya gelirler; bunlar sevgi, güç, para ve konfor gibi bir ihtiyaçtır” (161).

Murdoch'ın bu eserinde okuyuculara, sevgi konusunda iki tez sunar; birincisi insanın hangi koşullarda olursa olsun sevgisiz yaşamayacağı ve bu anlamda olası sorunların tümünün sevgi eksikliğinden doğduğu savı; ikincisi ise, sevginin bir yanlıgı, bencilliğin ve bireysel gereksinimlerin bir yanılması olduğu karşı savdır. Sevginin saf, çocuksu, özgür ve yararcılıktan uzak olması gerektiğini savunan karakterler olması gerekenin savunucularıdır ancak, bu karakterler de zaman zaman kendi savlarıyla çelişmiyor değil. Modern toplumların giderek değer yitimine uğradığı Yirminci Yüzyılda, bireyler arası ilişkilerin hemen her türünün hasara uğradığı ve geçici sarsılmaz görünümünün altında, küçük darbelerle yıkılabilir arkadaşlık ve dostluklar gözlenmektedir. Kaynağı sevgisizliğe ve sevginin kapsadığı bağlılık, kararlılık, dürüstlük, öznel bakış, dikkat ve özgür olmak gibi kavramların eksikliğine dayandırılan sorunların çözümü, iletişimin temelini saf ve masum sevgiyle inşa edilmesine ilintilendirilir.

***The Black Prince* (Kara Prensi)**

The Black Prince (1973) “kurgusu ve anlatım tekniğiyle post-modernist anlayışa en yakın ve Murdoch'ın en iyi eserlerinden biri olarak” kabul edilen bir eserdir (Todd, 1984: 74). Bir itiraf romanı olarak tanımlanabilecek eser, yazarın, psikanalizle bile deşifre edilemeyecek fantezileri, açıklayabilme gücünü gösterir (38). Peter J. Conradi, eserin “kurgusal açıdan evliliğin kara kitabı, rakip yazarların karanlık kitabı ve öğretici açısından Platonik Eros'un gerçek sanatsal ve ahlaki vizyonla ilintisini ortaya çıkaran bir eser olduğu savunur” (Conradi, 1989: 185). Olay örgüsü, Bradley'nin yazar arkadaşı Arnold Baffin ve ailesi, Pearson'ların üniversite okuyan kızı Julian ve Brady'nin kendi çevresi ile olan ilişkiler etrafında şekillenir. İyi bir yazar olma tutkusuyla yaşayan, Bradley Paerson, daha genç ve başarılı bir sanatçı olan arkadaşı Arnold Baffin'in eşi Rachel'e aşık olur, ancak çok

geçmeden, yirmi yaşındaki Arnold ve Rachel'in kızı Julian ile tanışır. Bradley'nin Julian'ın aşkına karşılık vermesi onu daha da cesaretlendirir ve birlikte Julian'ın ailesinin yaşadığı kentten uzak bir yere kaçarlar. Julian ve Arnold bu ilişkiye şiddetle karşıdılar, çünkü Bradley Julian'ın babası yaşındadır ve gerçek yaşını Julian'dan saklar.

Dostluk ve arkadaşlık kriterlerinin alt-üst olduğu, geleneksel ile çağdaş, klişe ile özgün ahlaki değerlerin karşı karşıya getirildiği bir olay örgüsü yaratan Murdoch, okuyucuyu sıra dışı doruklar ve değerler çatışmasıyla baş başa bırakır. Bayağı tavırları, içgüdüsel ve duygusal saplantılarıyla düştükleri çıkmazları çözmeye çalışan karakterler, gündelik yaşamda karşılaşabileceğimiz sıradan karakterlerdir. "Komedi ve gerilimin bir arada sunulması özelliğiyle Dostoyevski'nin *Death in Venice* adlı eserini andıran" (Conradi, 1989: 185) *The Black Prince*'de Pearson ve Baffin arasında, "sanatçı ile aziz mücadelesini hissetmek" zor değildir (Todd, 1984: 75). Bazı eleştirmenler, Baffin'in iyi bir yazar olma çabasında yaşadıklarını, Murdoch'un "kendisinin yaşadığı süreç olarak değerlendirirler ve Baffin'in eserlerinin Murdoch'un kendi eserlerinin bir dokümanı sayıldığını savunurlar" (76). Karakterler arasındaki otorite, güç ve yetenek rekabeti, okuyucunun tahmin edemeyeceği doruklarla sonuçlanır. Sanatçı yönlerini ön plana çıkarmak, yetenekleriyle kendilerini ispat etmekle başlayan çekişme, Bradley'nin arkadaşı Baffin'i öldürmesiyle sorumlu tutulmasına dek varan bir boyut kazanır. Peter J. Conradi'nin tanımlamasıyla, *The Black Prince*, "... otorite çatışmasını anlatan, olağanüstü gerilim dolu, sevginin hemen her türünü örneklendiren, evliliğin kara kitabı niteliğinde bir eserdir" (Conradi, 1989: 185).

Eser, Bradley'nin rakip yazar arkadaşı Arnold Baffin'in kızı Julian ile tanışmadan önceki yaşamını, Julian ile tanıştığı ve yakınlaştığı dönemi ve Julian ile ailesinden uzakta yaşadıkları ve geri getirilişlerini anlatan üç bölümden oluşur. Arnold Baffin, Christian ile başarısız bir evlilik yaşar ve kısa bir süre sonra Rachel ile evlenir. Bradley, kız kardeşi Pricilia'nın eşiyle olan anlaşmazlıkları nedeniyle evinden ayrılır ve arkadaşı A. Baffin'in evinde kalmaya karar verir. Kaldığı ailenin üniversite öğrencisi kızını tanımadan önce, Christian ile Baffin'in evliliklerini kurtarmaya çalışır, ancak o arada Bradley, Christian'a aşık olur ve bunu arkadaşı Baffin'a itiraf eder. Evinde kaldığı arkadaşının yeni eşi Rachel ile Bradley arasında bir yakınlaşma başlar. Ancak Bradley, Rachel'in bu sevgisine karşılık veremeyeceğini söyleyerek reddeder ve Julian ile olan heyecanlı macerayı sürdürmeyi tercih eder.

Pricilia, abisi Bradley ile ekonomik kısıtlılıklardan kaynaklanan miras paylaşımıyla uğraşırken, eşinin yıllardır başka bir kadınla yaşadığını, bir bebek beklediklerini ve yakında evleneceklerini öğrenir ve bu stres onu intihara sürükler. Olgun ve deneyimli sanatçı kişiliğinden ötürü, B. Pearson'a aşık olduğunu düşünen Julian, konuyu anne ve babasına anlatır ve babasının arkadaşı ile evlenme isteğini ailesiyle paylaşır; ancak, beklenmedik bir tepkiyle karşılaşır. Odasına kapatılan Julian, pencereden kaçarak Pearson ile buluşur ve ailesinin yaşadığı şehirden ayrılırlar. Bu arada, Pricilia aşırı dozda uyku ilacı alarak intihar eder. Arnold, Francis'ten B. Pearson'nın Julian ile kaldığı adresi öğrenir ve kızını oradan kaçıtır. Rachel, kontrol edemediği duygularının kurbanı olur ve

kocasını A. Baffin'ı kaza ile öldürür. Ne olup bittiğini öğrenmeye gelen Bradly, polis tarafından arkadaşını öldürmekle suçlanarak tutuklanır.

Sıradan toplum sorunlarını, aile, birey ve arkadaşlık ilişkilerini, alışılmadık duygu yoğunluğu ve tutkuları en ince ayrıntılarıyla, gerçekçi bir yaklaşımla anlatan Murdoch, bu eserinde, ahlak sınırlarını zorlayan sevgi ya da sevgisizlik türlerinin, ne denli trajik sonuçlar doğuracağını örneklendirir. Daha önceki eserlerinde de rastladığımız 'güç' veya 'otorite' kavgası, bu eserde de, yanlısamlarla, aldatma ve aldatılmalarla, öç ve intikam tutkularının doğurduğu traji-komik olaylara neden olur. Ahlak kurallarının hiçe sayıldığı, her tür çıkar ilişkisinin sevgi kabul edildiği, dürtü ve duyguların yetindirilmesinin aşk kabul edildiği bayağı ilişkilerin sonucu intiharların, cinayetlerin ve insan kaçırmaların yaşandığı iletişimden yoksun, mutsuz bir toplumun resmedildiği gözlenir.

Gerçek sevgiden yoksun ilişkilerle yıkımlar ve ayrılıklar yaşayan kahramanlar hep bir arayış peşindedir, ancak duygusal, içgüdüsel ve çıkarıcı yaklaşımlar gerçek sevgiyi bulmalarını engeller. Bir olgunluk süreci geçiren kahramanlar, hata üstüne hata yaparlar ve okuyucunun beklediği değişime, örneğin bir bakış açısı değişimine, ya da mutlu bir sona kavuşamazlar. Sıra dışı aşk ilişkileriyle dolu olay örgüsünde, bağlılık ve sadakatsizliğin, güç ve güçsüzlüğün, sevgi ve aşkta maymun iştahlılığın getirileri tartışılır. Tinsel ve platonik her tür sevgi biçimini, mal olduğu sonuçlarıyla birlikte ele alan eser, "Platonic Eros ve onun ahlakla olan ilintisini yansıtır" (Conradi, 1989: 185).

Yaratıcılıkları, içgüdüsel doğaları ve özel yaşam tarzlarıyla iki sanatçıyı karşı karşıya getiren Murdoch, gerçek sanatı elde etmenin kolay olmadığı mesajını verir. Yazar, sanatçı adaylarının kendi doğaları, yakın çevreleri ve yaşadıkları toplumun değerleriyle mücadele sınavlarını geçmeleri gerektiğini vurgular. İçgüdüsel, duygusal ve mantıkdışı arkadaşlıkların bireyler arası ilişkilerde iletişimsizliğe ve yabancılaşmaya neden olacağı görüşünü dile getiren Murdoch, aile ve çevrelerindeki insanlarla ilişkilerinde tutarsızlıklarıyla dikkati çeken yazarların, yaşadıkları her hatadan sonra yeniden başlamak çabasında oldukları bir olay örgüsü kurgular. Ancak, ilişkiler gerçek sevgiye dayanmadığı için sonuç değişmez. Bireylerin birbirlerine karşı yükümlülüklerini yerine getirmedikleri ve çözümü kaybedilen değerleri görmezden gelmekte aradıkları görülür. Çözüm olarak düşünülen yeni başlangıçlar, yeni kişiler ve farklı ortamlar çözüm getirmez, tam aksine sorunları daha da derinleştirir.

Olaylara nesnel bakış, kahramanların kendi hatalarını görmelerini engeller; Bradly, kendini bir kurban gibi görür ve "... benim gibi evlilik kurbanları beni anlayacaklardır" der (25). İlk evliliğinin bir flörtten ibaret olduğunu söyleyen Bradly, kadınların saf ve aptal görünümünün onları çekici kıldığını, kendisinin Christian'ın cinsel çekiciliğine kapılarak böyle bir hata yaptığını itiraf eder (Murdoch, 1973: 26). Buffen ve Rachel'in evliliklerinin yürümemesinin nedeni ise bencilliktir:

"... Onu asla affetmeyeceğim. Asla, asla, asla. Yirmi yıl boyunca ayaklarıma kapansa bile. Bir kadın bunu asla affetmez. ... O yaşamımı cehenneme çevirdi, ben de en az onun kadar akıllıyım, bana hep engel oldu, çalışmıyor, düşünmüyorum, onun yüzünden kendim olamıyorum, asla kendim olamadım ve kendimi yaşayamadım; "... bütün

dünya onun, her şey onun, onun, onun. Sonuçta onu asla kurtarmayacağım, boğulduğumu görsem izleyeceğim” (40-42).

B. Pearsın’ın kız kardeşi Pricilia başarısız evlilik kurbanıdır ve Bradly yaşananlara yabancı değildir ve “... bir insanın bu kadar uzun süre mutsuz olup hala yaşayabildiğine şaşırıyorum,” “... elbette sen mutsuz olacaksın, bütün evlilikler mutsuzlukla sonuçlanır,” “evliliğin temel yasasıdır bu” yorumunu yapar (77). Pricilia, yıkılmış evliliğinin ardından, evinde bıraktığı eşya için üzülür, gerçekte onun gereksinim duyduğu en önemli şey ‘onu sevecek bir insandır’ sevgidir, “özgür, gerçek ve masum bir sevgi” (78). Buffen çiftinin de eksikliğini duyduğu şeydir sevgi; Rachel, Bradly’e “... senin sevgine muhtacım ve onu istiyorum,” “... Benim istediğim senin sevgindir, sen mutlaka bana yardım etmelisin, seni kabul etmen gereken apayrı bir sevgiyle seviyorum” der (130-134). Sevgiyi insanı yaşama bağlayan vazgeçilmez öge olarak gören Rachel’in, Bradly’den istediği, onun kendisini sevmesinden çok, onu sevmesine izin vermesidir, karşılıklı beklemez:

“Sevgiye muhtacım, ... insanı sevmeye ihtiyacım var, seni sevmeye ihtiyacım var, elbette senin de beni sevmeni isterim, ancak bu o kadar önemli değil. Bizim birbirimizi sevmemizle manevi bir bağ oluşacak, tıpkı dini bir yemin gibi bizi koruyacak, tek istediğim seni sevmeme izin vermen” der (144).

Rachel’in istediği şeyi, Bradly yıllardır istemektedir ancak, Rachel’in kendisine bunu sağlayacağına inanmaz, çünkü arkadaşının eşiyile böyle bir ilişki yaşamayı ahlaki bulmaz. (158) Francis’in de yakındığı konu sevgisizliktir:

“... sevgi doğal bir ihtiyaçtır, insanları her zaman çok sevdim, gerçekten insanları sevebilirim, yapabilirim bunu, onların ayaklarının altına yatarım. Fakat beni şimdiye dek kimse sevmemi, kahrolası annem, babam bile. ... bu yalnızlığa son vermek için her gün ölmek istiyorum” (159).

Murdoch, sevgi dolu, sağlıklı iletişimlerin yaşandığı bir dünyanın yaratılmasında, bencillikten kurtulmayı önkoşul kabul eder. Çünkü ‘gerçek, özgür ve masum sevgi’ korkuyla, acıma duygusuyla veya çekincelerle oluşamaz, bu yüzden, sevillecek insan, kendine özgü bir yaşamı olan bir özne kabul edilerek sevilmelidir. Gerçek sevginin dozunun sıra dışı bir düzeye erişmesi, “... her şeyi Tanrı için yapmak ve bütün yaşamı bir ibadete dönüştürmek” ise aşk olarak tanımlanır (218). Gerçek sevgide sadakatin önemine değinen yazar, sadakatin “... sonsuza dek gerçek bir arkadaş olarak kalmanın” anahtarı olduğunu vurgular (224). “Dünyayı ayakta tutan şeyin sevgi” (241) olduğu görüşünü dile getiren Murdoch, kıskançlığın sevgiyle doğduğunu ancak, her zaman sevgiyle ölmediğini, “zorlukların üstesinden gelmenin en pratik yolunun sevmeye ve sevilme gerçeği olduğunu savunur” (312). Gerçek sevgiyi ‘bilgi’ olarak da niteleyen yazar, bu olgunun bir kişi ya da nesneden başlayacak bir kıvılcımla, bütün insanları sevmeye götürmesi gerektiği görüşünü dile getirir (377). Bradly Pearson, “kendi bakış açısıyla belirlediği hakikat ve sevgiyi elde etmek için mücadele eden ve bu uğurda ölen bir kahraman olarak değerlendirilebilir” (Spear, 1995: 76). “Kendini keşfetme sürecinde yaşadığı olaylar,

onun gerçek sanatın ne olduğunu kavramasını ve görüntüyü hakikatten ayırmasını sağlar” (79). Niklas Forsberg, *The Black Prince*’ın “çağdaş insanın konumunu resmeden” bir eser olduğunu ve “Murdoch’ın kendi arayışına benzer bir tarzda, samimi ve dürüst bir yaklaşımla sanatı, sevgiyi ve bilgiyi araştırdığını” savunur (Forsberg, 2013: 153).

Sonuç

Iris Murdoch’ın edebi eserlerde yarattığı kurgularla varoluşçu felsefesini resmettiği gözlenir. Bu açıdan bakıldığında, Murdoch’un modern toplumu olabildiğince gerçekçi bir tarzda yansıttığı söylenebilir. Yazarın eserlerinde verdiği mesaj açıktır; dini dogmaların ve medeniyetin oluşturduğu kavramların insanın bencil doğasına yenildiğine tanık olan modern insan, çözümü kendi yarattığı yapay değerlerde ararken topluma ve kendine yabancılaşır. Diğer bir deyişle, gerçekten uzak, yanılsamalar dünyasında sevgisiz ve sonuçsuz ilişkilerle zaman kaybeden modern bireyler, fiziksel açıdan gelişse de ruhlen olgunlaşamazlar ve bu eksiklik bireyleri varoluş değerlerine, yaşadıkları topluma ve kendilerine karşı soğutur, uzaklaştırır ve yabancılaştırır. Murdoch için, modern insanın, bireyler arası ilişkilerde samimi ve içten bir iletişim kurmakta başarısız olması, prensip olarak ahlaki bir başarısızlıktır ve bunu başaranlar, öznel dünyasında, sevgi, özveri ve samimiyetle başkalarını dikkate alanlardır. Freud’un ego tezine katılan yazar, modern bireyin iletişimsizlik ve yabancılaşma nedeninin, yaşamını paylaştığı insanları kendi dünyasının bir uzantısı olarak görmesinden kaynaklandığını belirtir. Murdoch, çağdaş toplumlarda sevginin, savaşlar, açlık ve adaletsizliklerle kirletildiğini savunur ve ilkel toplumların bu açıdan, modern toplumlardan daha şanslı olduklarını aktarır. Murdoch kurgularının gündelik hayatın modernist develüasyonunun eleştirisi mahiyetinde olduğu dikkat çekicidir. ‘Modern yabancılaşma’ tanısı da bu modernist develüasyonun çerçevesi içinde düşünülebilir. Murdoch’un çoğu eserlerinde olduğu gibi, bu çalışmada incelenen yapıtlar da temel olarak yazarın sanat, sevgi ve ahlak konularındaki yaklaşımını modern toplum bireylerinin yoksun kaldığı insani/ahlaki değerleri ve sonuçlarını yansıtan eserlerdir. Ayrı başlıklar altında yapılan irdelemelerde görüldüğü üzere, Murdoch, sembolik öğeler yüklediği karakter kadrosu ile kaybolan ve sahip olunması gereken ahlaki normları yer ve zaman arka planını eşzamanlı kurgulayarak modern toplumun etik rahatsızlıklarını tartışmaktadır. Sonuç olarak, ‘modern yabancılaşmaya’ neden olan ahlaki sorunlar, Murdoch eserlerindeki karakterlerin yaşadığı gelişim süreçleriyle masaya yatırılmakta ve sevginin oluşmasını sağlayan, içtenlik, dikkat, öznel bakış, samimiyet, sadakat, hoşgörü ve fedakarlık gibi kavramların benimsenmesi ve yaşatılmasıyla olumlu sonuçlar elde edilebileceği savı vurgulanmaktadır.

Kaynaklar

- Antonaccio, M. (2012) *A philosophy to live by engaging Iris Murdoch*. New York: Oxford University.
- Antonaccio, M. (2000) *Picturing the human; the moral thought of Iris Murdoch*. New York: Oxford University Press.
- Baldanza, F. (1974) *Iris Murdoch*. New York: Twayne.
- European Journal of English Studies* Vol. 7, No 2, pp 151-163 Swets&Zeitlinger.
- Bier, W. C. (Ed). (1972) *Alienation, plight of modern man*. New York, NY: Fordham University.
- Bradbury, M. (1973) *Iris Murdoch and under the net*. London: Oxford University.
- Conradi, P. J. (1989) *Iris Murdoch; the saint and the artist*. (2nd ed.). Hong Kong: Macmillan.
- Ford, B. (Ed). (1982) *The new pelican guide to English literature*. London: Pelican Penguin Books.
- Forsberg, N. (2013) *Language lost and found on Iris Murdoch and the limits of philosophical discourse*. New York & London: Bloomsbury Academic.
- Mackey, J. P. (2000) *The critique of theological reason*. New York: Cambridge University Press.
- Margaret, M.R. (2004) Iris Murdoch and the case of “too many men”. *Studies in the Novel*, Denton: Spring, 2004, Vol. 36, Iss. 1, pg. 79, 16 pgs.
- Murdoch, I. (1954) *Under the net*. London: Chatto & Windus.
- Murdoch, I. (1968) *The nice and the good*. New York: The Viking.
- Murdoch, I. (1970) *A fairly honorable defeat*. Great Britain: Chatto&Windus.
- Murdoch, I. (1974) *The black prince*. New York, NY: A Warner Communications Company
- Neuhouser, F. (Ed) (2014) *Alienation*. (Transl. R. Jaeggi., & Alan E. Smith). New York: Columbia University.
- Nicholls, R. (1990, February 9). Murdoch, I. novelist and philosopher is dead. *New York Times*. p. 1.
- Rowe, A., & Horner, A. (2010) *Iris Murdoch and morality*. London & New York: Palgrave Macmillan.
- Rowe, A. (2007) *Iris Murdoch a re-assessment*. London & New York: Palgrave Macmillan.
- Rabinovitz, R. (1968) *Iris Murdoch*. Irvington, London: Columbia University.
- Spender, S. (1963). *The struggle of the modern*. Berkeley & Los Angeles: University of California.
- Spear, H. D. (1995) *Iris Murdoch*. London: Macmillan.
- Todd, R. (1979) *Iris Murdoch; the Shakespearian interest*. New York: Barnes&Nobles.
- Todd, R. (1984) *Contemporary writers; Iris Murdoch*. London & New York: Routledge Kegan & Paul.
- Whibley, M.E. L. The redemption of art. *British Journal of Aesthetics* vol: 38, No:04342758 Oct. 1998, p 375-383.